grenzenlos extra

bez hranic

25

literatur machen

Deutschland / Tschechien 2025
Německo / Česko 2025
Festival *Meeting Brno*
und Versöhnungsmarsch
***Festival* Meeting Brno**
a Pouť smíření

übersetzt von · *do češtiny přeložila*
Petra Koryčánková

***Literatur machen* ist ein unregelmäßig erscheinender Werkstattbericht aus aktuellen Schreibprojekten des Literaturpädagogischen Zentrums des Literaturhauses Stuttgart (LpZ)**

Dělat literaturu *je nepravidelně publikovaná zpráva z aktuálních projektů workshopů tvůrčího psaní Centra pro literaturu a vzdělávání Literárního domu Stuttgart (LpZ)*

Redaktion dieser Ausgabe · *Redakce tohoto vydání:*
Tilman Rau (www.tilmanrau.de)
und · *a*
Yves Noir (www.yves-noir.de)

Übersetzung ins Tschechische und tschechische Redaktion · *Překlad do češtiny a česká redakce:*
Petra Koryčánková

Layout · *Layout:*
Jochen Starz (www.lombardostarz.com)

Anmerkungen der Redaktion:
Die vorgestellten Einblicke in unser deutsch-tschechisches Werkstattprogramm *grenzenlos 2025* sind im Internet unter www.lpz-stuttgart.de dokumentiert. Dort werden auch weitere Angebote unseres Literaturpädagogischen Zentrums vorgestellt.
Poznámka redakce:
Prezentované nahlédnutí do našeho česko-německého programu workshopů grenzenlos 2025 / bez hranic 2025 *jsou zdokumentovány na internetu na adrese www.lpz-stuttgart.de. Tamtéž najdete i další nabídky našeho Centra pro literaturu a vzdělávání.*

Copyright:
Die Rechte für die einzelnen Beiträge liegen bei den Autorinnen und Autoren, für die Gesamtausgabe beim Literaturpädagogischen Zentrum des Literaturhauses Stuttgart.
Copyright:
Autorská práva k jednotlivým příspěvkům náleží autorkám a autorům, práva k souhrnnému vydání pak Centru pro literaturu a vzdělávání Literárního domu Stuttgart.

Kontakt · *Kontakt:*
Literaturhaus Stuttgart
Erwin Krottenthaler
Breitscheidstraße 4, 70174 Stuttgart
Tel. 0711 / 22 02 17-41
krottenthaler@literaturhaus-stuttgart.de
oder · *nebo*
Literaturhaus Stuttgart
Laura Hornstein
Breitscheidstraße 4, 70174 Stuttgart
Tel. 0711 / 22 02 17-46
hornstein@literaturhaus-stuttgart.de

Besuchen Sie uns auch auf unseren Websites · *Navštivte nás na našich webových stránkách*
www.lpz-stuttgart.de oder · *nebo*
www.literaturhaus-stuttgart.de

Literatur machen – grenzenlos 2025
erscheint in Zusammenarbeit und mit Unterstützung der auf **Seite 49** genannten Institutionen.
Auflage 2025: 1.000 Exemplare
Dělat literaturu – bez hranic 2025
vychází ve spolupráci a za podpory institucí uvedených na ***straně 49.***
Náklad 2025: 1 000 výtisků

Zwei Schüler:innen interviewen Peter Kalousek, den Direktor des Festivals *Meeting Brno.*

Studentský reportážní tým při rozhovoru s Petrem Kalouskem, ředitelem festivalu Meeting Brno.

Ahoj und Hallo!

Hallo a ahoj!

Sie haben es bereits bemerkt: Diese Ausgabe der Literatur machen ist ein wenig kleiner geraten als ihre Vorgängerinnen, und zwar genau halb so groß. Das hat natürlich einen Grund. Das Projekt, über das wir hier berichten, war auf einen kürzeren Zeitraum angelegt als unsere *Grenzenlos*-Projekte der vergangenen Jahre. Wir waren diesmal nicht eine ganze Woche unterwegs, sondern nur drei Tage.

Jak jste si již všimli, toto vydání Literatur machen / Dělat literaturu je o něco menší než jeho předchůdci, přesněji řečeno je poloviční. To má samozřejmě svůj důvod. Projekt, který zde chceme představit, byl naplánovaný na kratší dobu než naše předchozí projekty *Grenzenlos / Bez hranic*. Tentokrát jsme nebyli na cestách celý týden, ale pouze tři dny.

Neu war auch, dass wir uns nicht in die Natur zurückgezogen haben, in die Grenzgebiete zwischen Tschechien und seinen Nachbarländern, um dort Geschichten aus der Vergangenheit zu erzählen. Nein, diesmal sind wir in der Stadt geblieben. In Brünn, bzw. Brno, wie es auf Tschechisch heißt.

Novinkou bylo také to, že jsme se tentokrát nevydali do přírody, do příhraničních oblastí mezi Českem a sousedními zeměmi, kde jsme v minulých letech hledali a vyprávěli příběhy spojené s minulostí. Ne, tentokrát jsme zůstali ve městě: v Brně – in Brünn, jak zní jeho název v němčině.

Auch dort haben wir uns mit der Vergangenheit beschäftigt, und zwar mit einem düsteren Kapitel der tschechisch-deutschen Geschichte: dem Brünner Todesmarsch. Am 31. Mai 1945 fand dieser Todesmarsch statt, also vor genau 80 Jahren. Etwa 27.000 Menschen deutscher Abstammung wurden damals aus Brünn vertrieben, in Richtung Österreich. Zu Fuß mussten diese Menschen, vor allem Frauen, Kinder und Alte, den etwa 60 Kilometer weiten Weg zurücklegen. Viele haben diese Strapazen nicht überlebt, aktuelle Schätzungen gehen von 5.200 Toten aus.

Ale i tady jsme se zabývali minulostí, konkrétně temnou kapitolou česko-německých dějin: brněnským pochodem smrti. Odehrál se 31. května 1945, tedy přesně před 80 lety. Přibližně 27 000 lidí německého původu bylo tehdy vyhnáno z Brna směrem k rakouské hranici. Tito lidé, především ženy, děti a staří lidé, museli pěšky urazit vzdálenost kolem šedesáti kilometrů. Mnozí z nich tyto útrapy nepřežili, podle dnešních odhadů přišlo o život až 5 200 lidí.

Viele Jahre blieb das Ereignis eine offene Wunde in der Brünner Geschichte, die doch so stark vom Nebeneinander von deutscher und tschechischer Kultur geprägt gewesen war. Bis dann das Jahr 2015 kam. In diesem Jahr erkannte der Brünner Stadtrat die Vertreibung von 1945 das erste Mal als Unrecht an.

Po dlouhá desetiletí zůstávala tato událost otevřenou ranou v historii Brna, města hluboce formovaného soužitím české a německé kultury. Zlom nastal až v roce 2015, kdy Rada města Brna poprvé oficiálně uznala vyhnání z roku 1945 jako akt bezpráví.

Aber bei diesem Bekenntnis sollte es nicht bleiben. Stattdessen sollte es ein aktives Bekenntnis zur Versöhnung geben, und zwar eines, an dem sich die Menschen beteiligen können. Und zwar alle Menschen, Deutsche wie Tschechen. Je mehr, desto besser.

U vyjádření nespravedlonosti a lítosti však nemělo zůstat. Nemělo být pouhým gestem, ale impulzem k aktivnímu přihlášení se ke smíření – takovému, do něhož by se mohli zapojit lidé na obou stranách, Češi i Němci. Čím více, tím lépe.

So fand in jenem Jahr 2015 der erste Versöhnungsmarsch statt. In umgekehrter Richtung, also nach Brünn hinein, um die Versöhnung zu versinnbildlichen. Startpunkt war (und ist noch heute) der Ort Pohořelice, in dem viele Opfer von damals begraben liegen. Pohořelice (dt. Pohrlitz) liegt etwa 30 Kilometer südlich von Brünn, auf halber Strecke zur österreichisch-tschechischen Grenze.

Právě z této myšlenky vzešla v roce 2015 první Pouť smíření. Na rozdíl od původního pochodu vedla opačným směrem, tedy zpět do Brna, aby symbolicky vyjádřila cestu ke smíření. Jejím výchozím bodem byly – a dodnes jsou – Pohořelice, kde je pohřbeno mnoho obětí tehdejších událostí. Pohořelice (německy Pohrlitz) leží přibližně třicet kilometrů jižně od Brna, zhruba v polovině cesty k česko-rakouské hranici.

Der Versöhnungsmarsch wurde im Jahr 2025 zum zehnten Mal durchgeführt.

V roce 2025 se Pouť smíření konala již podesáté.

hallo!

Rund um den Versöhnungsmarsch findet Jahr für Jahr das zweitägige Festival *Meeting Brno* statt, das dem Ganzen nicht nur einen kulturellen Rahmen gibt, sondern auch Raum bietet für Erinnerung, Austausch und … ja … auch gemeinsames Feiern.

Zentraler Ort des Festivals ist der Mendelsplatz mitten in Brünn, wo zahlreiche Bänke und Tische aufgestellt sind. Es gibt Informationen und Stände, die Essen und Getränke verkaufen. Eine Band sorgt für musikalische Unterhaltung. Direkt am Mendelsplatz liegt die Augustinerabtei, in deren Garten der Versöhnungsmarsch endet und die abschließende Gedenkveranstaltung stattfindet.

Tilman Rau

Zum Anlass des 10. Jubiläums des Festivals sowie des 80. Jahrestags des Todesmarsches hat die Stadt Stuttgart Ende Mai 2025 eine hochkarätige Delegation nach Brünn geschickt. Ihr gehörten unter anderem Stuttgarts Oberbürgermeister Frank Nopper sowie der Oberbürgermeister von Schwäbisch Gmünd, Julius Mihm, an.

Každoročně ji doprovází dvoudenní festival *Meeting Brno,* který celé události dodává nejen kulturní rámec, ale také prostor pro společné vzpomínání, výměnu názorů a – ano, i pro setkávání a společné oslavy.

Srdcem festivalu je Mendelovo náměstí v centru Brna, kde jsou rozmístěny dlouhé lavice a stoly, informační stánky i občerstvení. O hudební doprovod se stará živá kapela. Přímo u Mendelova náměstí se nachází augustiniánský klášter, v jehož zahradě Pouť smíření symbolicky končí a kde se koná i závěrečná vzpomínková akce.

U příležitosti 10. výročí festivalu a 80. výročí brněnského pochodu smrti vyslalo město Stuttgart na konci května 2025 do Brna vzácnou delegaci. Jejími členy byli mimo jiné primátor Stuttgartu Frank Nopper a primátor města Schwäbisch Gmünd Julius Mihm.

Und auch wir waren dabei. Wir hatten uns das Ziel gesetzt, das gesamte Festival sowie den Versöhnungsmarsch zu begleiten und darüber zu berichten. Zu beobachten, Gespräche und Interviews zu führen, Fotos zu machen. Außerdem wollten wir – eine Premiere – diesmal auch einen Podcast produzieren.

Vielleicht sollten wir an dieser Stelle erstmal klären, wer Wir überhaupt sind. Zunächst einmal waren Wir eine Gruppe aus fünf Schülerinnen des Neuen Gymnasium Leibniz in Stuttgart-Feuerbach, begleitet von Erwin Krottenthaler vom Literaturhaus Stuttgart, Michael Rüdel von der Stadt Stuttgart, sowie den Dozenten Tilman Rau und Yves Noir. In Brünn verstärkten uns dann sechs Schülerinnen und Schüler des Gymnázium Brno, Křenová sowie die Lehrerin Petra Koryčánková.

Yves Noir

Auf den folgenden Seiten können Sie nachlesen und sehen, was wir während der beiden Tage in Brünn erlebt, fotografiert und gehört haben. Und Sie werden feststellen: Auch wenn das Format dieser Ausgabe von Literatur machen etwas kleiner ist, an Lesens- und Sehenswertem mangelt es nicht.

A byli jsme u toho i my. Naším cílem bylo festival i Pouť smíření po celou dobu doprovázet a podávat o nich zprávy. Pozorovat, vést rozhovory, dokumentovat a fotografovat. Kromě toho jsme se tentokrát poprvé rozhodli natočit také podcast.

Možná je na místě krátce vysvětlit, kdo se za oním „my" skrývá. Zpočátku jsme byli skupinou pěti studentek gymnázia Neues Gymnasium Leibniz ve Stuttgartu-Feuerbachu, doprovázenou Erwinem Krottenthalerem z Literárního domu Stuttgart, Michaelem Rüdelem z města Stuttgart a lektory Tilmanem Rauem a Yvesem Noirem. V Brně se k nám připojilo dalších šest studentek a studentů z Gymnázia Brno, Křenová, spolu se svou učitelkou Petrou Koryčánkovou.

Na následujících stránkách si můžete přečíst a prohlédnout, co jsme během dvou dnů v Brně zažili, slyšeli a zachytili fotoaparátem. A zjistíte, že i když je formát tohoto vydání Literatur machen o něco menší, o zajímavé texty ani obrazový materiál rozhodně není nouze.

Danke!

Bevor wir Sie jedoch in die Lektüre bzw. ins Schauen entlassen, möchten wir uns ganz herzlich bedanken. Bei all jenen, die das gesamte Projekt und auch diese Publikation ermöglicht haben.

Wie immer steht Erwin Krottenthaler an erster Stelle. Er ist stellvertretender Leiter des Literaturhaus Stuttgart und verantwortet unter diesem Dach das Literaturpädagogische Zentrum. Er war und ist der planerische Kopf hinter dem gesamten Konzept, ohne ihn wäre all das undenkbar.

Laura Hornstein, ebenfalls Mitarbeiterin des Literaturhauses Stuttgart, war für Organisation und Koordination zuständig.

Eine ganz wichtige Rolle hat Petra Koryčánková vom Gymnázium Křenová in Brünn gespielt. Sie hat vor Ort alles organisiert und außerdem sämtliche Texte dieser Ausgabe ins Tschechische übersetzt. Wir sind froh, Petra seit Jahren mit an Bord zu haben.

Auch Michael Rüdel, Projektleiter bei der Stadt Stuttgart, begleitet uns seit Jahren. Und das wortwörtlich, denn er ist mit uns als Begleitperson für die Stuttgarter Schülerinnen nach Brünn gereist.

Děkujeme!

Než Vás však necháme ponořit se do čtení a prohlížení následujících stránek, rádi bychom srdečně poděkovali všem, kdo se podíleli na realizaci celého projektu i této publikace.

Na prvním místě patří náš dík Erwinu Krottenthalerovi, zástupci ředitelky Literárního domu Stuttgart, pod jehož střechou vede Centrum pro literaturu a vzdělávání. Je hlavním nositelem myšlenek a konceptu celého projektu – bez jeho nasazení, vizí a dlouhodobé podpory by tento projekt nebyl myslitelný.

Laura Hornstein, rovněž spolupracovnice Literárního domu Stuttgart, zajišťovala organizaci a koordinaci projektu.

Velmi důležitou roli sehrála také Petra Koryčánková z Gymnázia Brno, Křenová. V Brně koordinovala veškeré aktivity a zároveň přeložila všechny texty této brožury do češtiny. Jsme rádi, že je již několik let pevnou součástí našeho týmu.

Poděkování patří rovněž Michaelu Rüdelovi, projektovému manažerovi města Stuttgart, který nás doprovází již řadu let – tentokrát doslova, když s námi cestoval do Brna jako doprovod studentek ze Stuttgartu.

Die Abteilung für Städtepartnerschaften der Stadt Stuttgart hat dieses Projekt finanziert: Ohne diese Mittel wären weder die Reise noch die Publikation möglich gewesen. Außerdem bedanken wir uns beim Kreismedienzentrum Esslingen für die Unterstützung in Form von Bild- und Tonaufnahmetechnik.

Den Schülerinnen und Schülern aus Stuttgart und Brünn wollen wir unseren Respekt und unseren Dank aussprechen. Sie sind die Hauptpersonen und die Verfasser:innen bzw. Urheber:innen aller Ergebnisse, die Sie auf den folgenden Seiten bestaunen können. Sie haben recherchiert, fotografiert, geschrieben – und wirklich tolle Ergebnisse abgeliefert. Und das alles in ihrer Freizeit!
Vielen Dank an Euch!

Und nun wünschen wir Ihnen viel Spaß beim Lesen und Betrachten.

Tento projekt financoval Odbor pro partnerství měst města Stuttgartu: bez těchto prostředků by nebylo možné realizovat ani cestu, ani tuto publikaci. Dále děkujeme Okresnímu mediálnímu centru Esslingen za podporu a zapůjčení fotografické a nahrávací techniky.

Zvláštní poděkování a náš velký respekt patří studentkám a studentům ze Stuttgartu a Brna. Jsou hlavními aktéry a zároveň autory, respektive tvůrci všech příspěvků, které můžete na následujících stránkách vidět. Pátrali po informacích, fotografovali, psali a dodali skutečně skvělé výsledky. To vše navíc ve svém volném čase!
Moc Vám děkujeme!

A nyní Vám přejeme příjemné čtení a prohlížení.

Tilman Rau & Yves Noir

danke!

Freitag, 30. Mai 2025
Im Begegnungszentrum Brünn informierte sich die Delegation aus Stuttgart über die Arbeit des Deutschen Kulturverbands Region Brünn.

Pátek 30. května 2025
V Setkávacím a vzdělávacím středisku Brno se delegace ze Stuttgartu seznámila s činností Německého kulturního spolku region Brno.

Am Ende des Tages sind Menschen nicht so unterschiedlich
Ve výsledku se lidé zase tolik neliší

Ein Besuch im deutsch-tschechischen Begegnungszentrum Brünn
Návštěva česko-německého setkávacího centra v Brně

Antonia Neymann

Besucht man die Webseite des Begegnungszentrums Brünn, so fällt einem direkt auf, dass fast jede Information in einer anderen Farbe verfasst ist. Und: Über jede bedeutende Begegnung innerhalb sowie außerhalb des Zentrums wird akribisch Buch geführt. Zum Beispiel auch über den Besuch des Stuttgarter Oberbürgermeisters Dr. Frank Nopper Ende Mai, begleitet von einer Delegation der schwäbischen Partnerstadt. Anlass war der Versöhnungsmarsch, der in diesem Jahr 2025 zum zehnten Mal stattfand.

Navštívíte-li webové stránky setkávacího centra v Brně, okamžitě vás zaujme jejich barevnost – téměř každá informace je uvedena jinou barvou. Zároveň je patrné, s jakou pečlivostí se zde dokumentuje každé významné setkání, ať už se odehrává uvnitř centra nebo mimo něj. Zaznamenaná je kupříkladu i návštěva primátora Stuttgartu Dr. Franka Noppera na konci května, kterého doprovázela delegace švábského partnerského města. Důvodem jejich cesty byla Pouť smíření, která se v roce 2025 konala již podesáté.

Wir Schüler des Schreibwerkstatt-Projekts *Grenzenlos* durften zusammen mit der Delegation das Begegnungszentrum besuchen. Als ich den Namen des Zentrums hörte, konnte ich mir nicht wirklich viel darunter vorstellen. Nicht einmal, welche Arten von Begegnung stattfinden. Ich stellte mir ein hochmodernes Gebäude mit einem Glaseingang und Glasfassade und vielen Informationstafeln vor. Vermutlich, so dachte ich, würde es vor Menschen nur so wimmeln. Und die unterschiedlichsten Reden auf einem Podium würden dafür sorgen, dass die Sache etwas unpersönlich und vielleicht auch etwas langweilig werden würde. Ein bisschen stellte ich mir das alles in etwa so vor wie das Stuttgarter Rathaus.

My – studenti a účastníci projektu reportážní dílny *Grenzenlos / Bez hranic* – jsme měli možnost centrum setkávání navštívit spolu s touto delegací. Když jsem poprvé slyšela název setkávacího centra, nedokázala jsem si pod ním nic konkrétního představit. Nevěděla jsem, jaká setkání se zde vlastně konají, ani jaké prostředí mě čeká. Představovala jsem si ultramoderní budovu se skleněným vstupem a skleněnou fasádou, zaplněnou informačními tabulemi a rušným pohybem lidí. Představovala jsem si místo plné oficiálních projevů z pódia, které v mé představě dělaly z celé věci trochu neosobní a možná i trochu nudnou záležitost. Celkově jsem si centrum představovala tak trochu jako stuttgartskou radnici.

Skutečnost však byla zcela jiná. Když jsme dorazili na místo, nejprve jsme prošli poněkud tmavým vstupním prostorem, který ústil do úzké chodby vedoucí do velkého sálu. Ten připomínal spíš prostorný obývací pokoj než instituci a ve vzduchu se mísila vůně kávy a koláčů.

Als wir aber dort ankamen, war es doch sehr anders als erwartet. Zunächst mussten wir durch einen etwas dunklen Eingangsbereich und kamen dann in einen kleinen Flur, der uns zu einem großen Saal führte. Der Saal war eher ein zu groß geratenes Wohnzimmer und es duftete nach Kaffee und Kuchen.

Die Bücherregale waren voll mit deutschen und tschechischen Büchern. Vom Kinderbuch bis zu den großen Romanen von Thomas Mann konnte man dort wirklich alles finden. Zwei Minuten später konnte ich auch einen Teller voll mit Keksen und Gebäck in meiner Hand wiederfinden. Die Teller wurden jedem von uns von einer älteren Damen in die Hand gedrückt. Generell befanden sich viele ältere Menschen, vor allem ältere Damen, in dem Saal mit zwei langen Tischreihen. Dabei sprachen sie meistens Deutsch untereinander. Genau das war das, was mich die ganze Zeit so verwirrte. Wir waren im Herzen von Brünn, in Tschechien, und trotzdem waren alle hier in der Lage dazu, auf Deutsch zu kommunizieren.

Podél stěn stály knihovny plné německých i českých knih, bylo tu všechno od dětské literatury až po obsáhlé romány Thomase Manna. O pár minut později jsem už v ruce držela talíř plný sušenek a buchet, který mi s úsměvem do ruky vtiskla starší dáma. V sále se dvěma dlouhými řadami stolů bylo vůbec hodně starších lidí, především žen. Většinou mezi sebou hovořili německy. Právě to mě po celou dobu mátlo: nacházeli jsme se v samotném srdci Brna, v Česku, a přesto zde byla němčina samozřejmým dorozumívacím jazykem.

Das sei auch Teil des Zweckes der Begegnungsstätte, erklärte mir die Vorstandsvorsitzende Frau Dr. Eleonora Jeřábková. So soll es eine allgemeine Begegnungsplattform für Sprecher, Freunde und Interessierte an der Deutschen Sprache sowie Kultur sein, führte sie weiter aus. Dazu gehören auch regelmäßige Treffen der deutschen Minderheit in Brno, erfuhr ich von einer älteren Besucherin an diesem Tag. Es handelt sich hierbei zum großen Teil um Nachfahren der Deutschmährer und Sudetendeutschen. Diese waren deutsche Muttersprachler, da damals geografisch gesehen an bestimmten Stellen von Tschechien noch das deutschsprachige Böhmen und Mähren existierte.

Jak mi vysvětlila předsedkyně představenstva Dr. Eleonora Jeřábková, právě to je jedním z hlavních smyslů tohoto místa. Setkávací centrum má sloužit jako otevřená platforma pro mluvčí, přátele i zájemce o německý jazyk a kulturu. Patří sem také pravidelná setkání německé menšiny v Brně, jak jsem se toho dne dozvěděla od jedné ze starších návštěvnic. Jde převážně o potomky německých Moravanů a sudetských Němců – lidí, pro něž byla němčina rodným jazykem v době, kdy v některých částech Čech a Moravy existovaly německy mluvící oblasti.

Aus diesem Grund gibt es bis heute eine deutschsprachige Minderheit dort. Ende des Zweiten Weltkrieges wurden dann zwangsweise viele deutschsprachige Zivilisten mittels eines langen Marsches vertrieben, welcher unter dem Namen „Brünner Todesmarsch“ in die Geschichte einging.

I proto zde dodnes přetrvává německy mluvící menšina. Na konci druhé světové války však bylo mnoho německy mluvících civilistů násilně vyhnáno a donuceno vydat se na dlouhý pochod, který se do historie vepsal jako „brněnský pochod smrti“.

Viele der älteren deutschsprachigen Begegnungszentrumbesucherinnen hatten einiges über den Zweiten Weltkrieg zu erzählen. Eine dieser älteren Damen heißt Kitty Galda-Senger. Sie und ihre Begleiterin saßen zusammen mit Herrn Nopper sowie anderen Politikern an einem Tisch. Sie erzählte in der Gesprächsrunde mit den hochkarätigen Gästen liebevoll von ihrer Heimatstadt namens Znaim, auf Tschechisch Znojmo. Überraschenderweise kannte Herr Nopper diese Stadt, weil er als Schüler einen Lehrer hatte, der immerzu von ihr schwärmte. Das war ein wirklich wundervoller Zufall, der wieder einmal bestätigte, dass die Welt klein ist. Nachdem sich die Delegation sowie der Oberbürgermeister Julius Mihm aus Schwäbisch Gmünd und Robert Kudělka vom Magistratamt Brünn der Abteilung für internationale Beziehungen verabschiedet hatten, blieben nur noch wir vom Literaturhaus übrig.

Bevor uns noch mehr Gebäck in die Hand gedrückt wurde, redeten wir persönlich noch mit Kitty Galda-Senger. Sie wurde 1930 in Znaim geboren und ging insgesamt nur vier Jahre zur Schule. Sie ist Jüdin und musste sich am Ende des Zweiten Weltkriegs im Keller zusammen mit ihrer Mutter verstecken. Dabei kam heraus, dass sich SS-Männer im Haus einquartiert hatten. Da sich zu diesem Zeitpunkt glücklicherweise schon amerikanische Soldaten auf dem Vormarsch befanden, fuhren die SS-Männer ab, als sie davon erfuhren – und Kitty überlebte.

Starší německy mluvící návštěvnice centra měly mnoho vzpomínek na druhou světovou válku, o které se chtěly podělit. Jednou z nich byla i Kitty Galda-Senger. Spolu se svým doprovodem seděla u stolu s panem Nopperem a dalšími politickými hosty. V rozhovoru s nimi láskyplně vyprávěla o svém rodném Znojmě – německy Znaim. Starosta Nopper toto město překvapivě znal: jako žák měl učitele, který o Znojmě neustále básnil. Byla to úžasná náhoda, která zase jednou potvrdila, že svět je malý.

Sie hatte noch Vieles mehr zu erzählen, allerdings wollten wir uns noch einmal mit der Vorstandsvorsitzenden Frau Dr. Eleonora Jeřábková unterhalten, vor allem über die Bedeutung und Arbeit des Begegnungszentrums. Für sie ist vor allem Kunst ein wichtiger Aspekt für die Begegnung und Verständigung von Menschen verschiedener Nationen. „Durch Kunst sehen wir, wie unwichtig verschiedene Nationalitäten sind." Als pensionierte Vorsitzende unterrichtete sie früher im Begegnungszentrum Deutsch.

Poté, co se delegace, stejně jako primátor Schwäbisch Gmündu Julius Mihm a Robert Kudělka z brněnského magistrátu z oddělení pro mezinárodní vztahy rozloučili, zůstali jsme v centru už jen my z Literárního domu. Než nám v rukou přistály další zákusky, měli jsme možnost osobně si s Kitty Galda-Sengerovou promluvit. Narodila se roku 1930 ve Znojmě a do školy chodila pouze čtyři roky. Je Židovka a na konci druhé světové války se musela spolu se svou matkou skrývat ve sklepě domu, v němž se ubytovali členové jednotek SS. Naštěstí se v té době již blížili američtí vojáci, a když se to příslušníci SS dozvěděli, tak odjeli – a Kitty přežila.

Příběhů k vyprávění měla ještě mnoho, přesto jsme se chtěli vrátit k rozhovoru s Dr. Eleonorou Jeřábkovou, zejména k významu a poslání setkávacího centra. Pro paní Jeřábkovou představuje klíčový prvek setkávání a porozumění mezi lidmi různých národností především umění. „Díky umění vidíme, jak nepodstatné jsou rozdíly mezi národy," říká. Jako předsedkyně spolku v penzi dříve v setkávacím centru vyučovala němčinu.

Dabei waren ihre Schülerinnen meistens über 80 Jahre alt. Sie machten sich schick und kamen zum Unterricht, um etwas zu lernen und zusammen Zeit zu verbringen. Hierbei zeigt sich, wie wichtig so ein Begegnungszentrum ist. Die älteren, Deutsch sprechenden Damen haben hier einen Ort, um sich auszutauschen und ihr Deutsch anzuwenden. Gleichzeitig werden durch das Begegnungszentrum kulturelle Veranstaltungen organisiert, auch junge Menschen hinsichtlich ihrer Sprachfähigkeiten weitergebildet und vor allem die deutsch-tschechische Beziehung gefördert.

Nach der Auffassung von Frau Dr. Jeřábková sind dies alles Dinge, die man im Endeffekt nicht für sich selber tut, sondern für jemand Anderen. Also ein Akt der Selbstlosigkeit, so wie zum Beispiel der Künstler nicht nur für sich, sondern für den Betrachter oder der Schauspieler nicht nur für sich, sondern für das Publikum spielt. Sie meint, das sei sehr idealistisch, aber dass der Idealismus existiere. Denn ohne ihn könnte zum Beispiel Frau Kitty ihre Lebensgeschichte nicht erzählen.

Jejím žákyním bylo většinou přes osmdesát let. Pečlivě se upravily a chodily na hodiny nejen proto, aby se něco naučily, ale také aby spolu mohly trávit čas. Právě tady se ukazuje význam takového setkávacího centra. Pro starší německy mluvící dámy je místem, kde se mohou scházet a popovídat si svým rodným jazykem. Zároveň se zde pořádají kulturní akce, mladí lidé tu mohou rozvíjet jazykové dovednosti a především se tu systematicky podporují česko-německé vztahy.

Podle paní Jeřábkové jsou to všechno věci, které člověk nakonec nedělá pro sebe, ale pro druhé. Jde tedy o akt nesobeckosti – podobně jako umělec netvoří jen pro sebe, ale pro diváky, nebo herec nehraje sám pro sebe, nýbrž pro publikum. Sama přiznává, že je to pohled velmi idealistický, zároveň však věří, že idealismus má v našem světě své místo. Bez něj by například paní Kitty nemohla vyprávět svůj životní příběh.

Der Besuch im Begegnungszentrum Brünn führte auch für uns zu vielen inspirierenden Begegnungen. In den zweieinhalb Stunden, die ich dort verbracht habe, habe ich wirklich nochmal realisiert, weshalb Begegnung und Diskurs essenziell für jeden sind. Einerseits geht es um den Austausch an Informationen, um das Wissen, das man sich aus erster Hand aneignen kann, zum Beispiel durch die Zeitzeugengespräche. Andererseits geht es darum zu sehen, dass am Ende des Tages die Menschen doch nicht so unterschiedlich sind.

So hätten wir es auch fast nicht geschafft, das Begegnungszentrum zu verlassen, da eine ältere Dame einem befreundeten tschechischen Schüler von mir noch mehr Gebäck für unterwegs mitgeben wollte. Die Freundlichkeit und Gastfreundschaft der Menschen im Begegnungszentrum haben diesen Besuch für uns von einer bloßen Begegnung in eine atmosphärisch schöne Erinnerung verwandelt.

Vielen Dank, dass wir dem Zentrum einen Besuch abstatten durften!

Návštěva brněnského setkávacího centra byla i pro nás zdrojem mnoha inspirativních setkání. Během dvou a půl hodiny, které jsem zde strávila, jsem si znovu uvědomila, proč jsou setkávání a diskuse pro každého z nás tak zásadní. Na jedné straně umožňují výměnu informací a poznání, které lze získat z první ruky – například prostřednictvím rozhovorů s pamětníky. Na straně druhé vedou k pochopení, že ve výsledku se lidé zase tolik neliší.

Rozloučit se s centrem setkávání nebylo jednoduché – málem se nám to ani nepodařilo, protože jedna starší paní chtěla mému českému kamarádovi na cestu přibalit ještě další buchty a zákusky. Přátelskost a pohostinnost lidí v centru setkávání proměnily tuto návštěvu z pouhého setkání v krásnou a naplněnou vzpomínku.

Moc děkujeme, že jsme mohli centrum navštívit!

Freitag, 30. Mai 2025
Mit einer feierlichen deutsch-tschechischen Messe in der Abteikirche Mariä Himmelfahrt wurde das Festival *Meeting Brno* eröffnet.

Pátek 30. května 2025
Festival Meeting Brno *byl zahájen slavnostní Česko-německou mší v bazilice Nanebevzetí Panny Marie.*

„Am meisten leiden immer die Kinder“
„Nejvíce trpí vždy děti“

Eine Begegnung mit Frau Spanhel, die als Fünfjährige den Brünner Todesmarsch erlebte
Setkání s paní Spanhelovou, která jako pětiletá zažila brněnský pochod smrti

Ruth Brohmeyer

In der Geschichte Brünns spielten Deutsche eine wichtige Rolle. Im Jahr 1900 betrug ihr Anteil an der Bevölkerung der Stadt fast zwei Drittel. Das Zusammenleben zwischen Tschechen und Deutschen war weitgehend friedlich. Doch durch die Geschehnisse kurz vor und während des zweiten Weltkriegs änderten sich die Beziehungen. Erst mussten Sudetengebiete an Nazideutschland abgetreten werden, kurz darauf wurde Brünn sechs Jahre lang von den Nationalsozialisten besetzt.

V dějinách Brna hrálo německé obyvatelstvo významnou roli. V roce 1900 tvořili Němci téměř dvě třetiny obyvatel města a soužití Čechů a Němců bylo po dlouhou dobu převážně pokojné. Události bezprostředně před druhou světovou válkou a během ní však tyto vztahy zásadně proměnily. Nejprve musely být postoupeny nacistickému Německu Sudety, krátce nato bylo Brno po šest let okupováno nacistickým režimem.

Das führte zu viel Hass, der sich am Ende des Zweiten Weltkriegs gegenüber der gesamten deutschen Bevölkerung endgültig entlud. Die Brünner, die wegen der Nationalsozialisten so viel erlitten hatten, wandten sich gegen die Deutschen. Gegen alle Deutschen. Nicht nur gegen die, unter denen sie gelitten hatten, sondern auch gegen diejenigen, die sich nicht gegen die Nationalsozialisten aufgelehnt oder sich von ihnen distanziert hatten. Fast alle Deutschsprachigen sollten aus Brünn und der Umgebung demnach vertrieben werden: Frauen Kinder und Alte, insgesamt 27.000. Arbeitstüchtige Männer sollten bleiben und in Arbeitslagern arbeiten.

Zwischen dem 30. und 31. Mai 1945 wurden alle Betroffenen am Mendelplatz vor dem Augustinerkloster versammelt und schließlich aus der Stadt getrieben. Der Zug aus Menschen wurde von bewaffneten Militäreinheiten begleitet. Auf dem Weg nach Süden, in Richtung der 60 Kilometer entfernten Grenze zu Österreich, mussten sich immer mehr Menschen dem Zug anschließen.

Damit beginnt der sogenannte „Todesmarsch“ auch für Frau Spanhel, die damals fünf Jahre alt ist. Sie wurde 1940 in Brünn geboren und wuchs in Vojkovice u Židlochovic auf, einem kleinen Ort südlich von Brünn.

Tyto události postupně vyvolaly silnou vlnu nenávisti, která se na sklonku druhé světové války obrátila proti celému německému obyvatelstvu. Obyvatelé Brna, kteří pod nacistickou okupací těžce trpěli, se obrátili proti Němcům jako takovým. Nejen proti těm, kteří jim utrpení způsobili, ale i proti těm, kteří se proti nacistickému režimu nepostavili nebo se od něj jednoznačně nedistancovali. V důsledku toho mělo být z Brna a jeho okolí vyhnáno téměř veškeré německy mluvící obyvatelstvo: ženy, děti i staří lidé, celkem přibližně 27 000 osob. Muži schopní práce měli zůstat a byli nasazeni v pracovních táborech.

Mezi 30. a 31. květnem 1945 byli všichni, koho se to týkalo, shromážděni na Mendelově náměstí před augustiniánským klášterem a následně vyhnáni z města. Průvod lidí doprovázely ozbrojené jednotky. Na cestě na jih, směrem k přibližně šedesát kilometrů vzdálené rakouské hranici, se k pochodu postupně museli připojit další a další lidé.

Tak začal takzvaný „pochod smrti“ i pro paní Spanhelovou, které tehdy bylo pouhých pět let. Narodila se roku 1940 v Brně a vyrůstala ve Vojkovicích u Židlochovic, malé obci jižně od Brna.

Ich lerne Frau Spanhel auf dem bereits erwähnten Mendelplatz kennen, während des *Meeting Brno* Festivals Ende Mai 2025. Sehr offen berichtet sie, mit Unterstützung ihres Ehemanns, über ihre Erfahrung beim Todesmarsch. Zuerst erzählt sie über den Vorabend des Marsches: „Damals wurden alle Bewohner aus Vojkovice zusammengetrieben, so, wie es auch in Brünn geschehen ist. Ich und meine Familie mussten wie viele andere in der Scheune übernachten, damit wir uns am nächsten Morgen direkt dem Marsch anschließen konnten." Weiter erzählt sie: „Mein Großvater hat damals darum gebettelt, dass seine Familie doch noch die Nacht in den eigenen Betten zu Hause schlafen dürfe, aber vergeblich."

So zogen Frau Spanhel und ihre Mutter am nächsten Morgen los, begleitet von der Tante mit ihren zwei Kindern. Die Cousine war erst 6 Monate, der Cousin 2 Jahre alt. Während die beiden Frauen auf das Baby aufpassten, liefen Frau Spanhel und ihr Cousin Hand in Hand. Einmal gingen die beiden sogar verloren und hatten fürchterliche Angst, doch glücklicherweise wurden sie wieder gefunden.

S paní Spanhelovou se setkávám právě na Mendelově náměstí během festivalu *Meeting Brno* na konci května 2025. Za podpory svého manžela velmi otevřeně vypráví o svých vzpomínkách na pochod smrti. Nejprve se vrací k večeru před jeho začátkem: „Tehdy všechny německé obyvatele Vojkovic shromáždili, podobně jako v Brně. Já a moje rodina jsme, stejně jako mnozí další, museli přenocovat ve stodole, abychom se hned ráno mohli připojit k pochodu." Poté dodává: „Můj dědeček se tehdy doprošoval, aby naše rodina mohla ještě jednu noc zůstat doma ve svých postelích, ale marně."

Ráno se paní Spanhelová a její matka vydaly na cestu, doprovázeny tetou se dvěma malými dětmi. Sestřence bylo teprve šest měsíců, bratranci dva roky. Zatímco dospělé ženy pečovaly o nejmladší dítě, paní Spanhelová šla ruku v ruce se svým bratrancem. Jednou se ti dva dokonce ztratili a měli hrozný strach, ale naštěstí je brzy našli.

Die Nächte verbrachten die Vertriebenen in den Straßengräben entlang der Strecke. Nach einiger Zeit, erklärt Frau Spanhel, sei ihre kleine Cousine verstorben. Aufgrund der schlechten Umstände mussten sie sie im Straßengraben zurücklassen, was ihnen unglaublich schwergefallen ist. Zu der Zeit waren sie hinter Pohořelice (Pohrlitz) in der Nähe der österreichischen Grenze.

Vysídlenci trávili noci v příkopech podél cesty. Po nějaké době, líčí paní Spanhelová, její malá sestřenice zemřela. Kvůli hrozným podmínkám ji museli nechat v příkopu, což bylo pro rodinu nesmírně těžké. V té době se nacházeli za Pohořelicemi (německy Pohrlitz), nedaleko rakouských hranic.

Etwas später nach der Grenzüberquerung wartete ein weiterer Schock auf die Familie. Die Mutter musste in Mistelbach ein Krankenhaus aufsuchen, da sie eine große Verletzung am Daumen hatte. Diese Wunde war durch das viele Arbeiten und den Dreck schon vor dem Marsch schlimm vereitert und bereitete ihr große Schmerzen. Im Krankenhaus wurde ihr Daumen amputiert, wodurch sie den Anschluss zum Marsch verloren. Allerdings sei das laut den Ärzten die richtige Entscheidung gewesen, weil die Mutter sonst ihre ganze Hand verloren hätte.

Po překročení hranice je čekal další šok. Maminka musela v Mistelbachu kvůli vážnému zranění palce vyhledat nemocnici. Rána se jí vlivem velké námahy a špíny ještě před pochodem ošklivě zanítila a způsobovala jí silné bolesti. Lékaři jí palec museli amputovat, čímž se oddělili od pochodu. Podle lékařů to ale bylo správné rozhodnutí, jinak by přišla o celou ruku.

An dieser Stelle endet Frau Spanhels Erzählung über ihre Erlebnisse beim Todesmarsch. Denn sie wolle uns nun noch etwas Positives erzählen, meint sie mit einem Lächeln im Gesicht. 1973 sei sie das erste Mal wieder in Brünn gewesen und habe ihren Onkel besucht. Dieser führte sie zu ihrem damaligen Haus in Vojkovice. „Dort war alles noch so wunderschön, wie ich's verlassen habe", sagt sie gerührt. Außerdem hätten sie die Leute, die inzwischen in diesem Haus wohnen extra gefragt, ob sie es erweitern könnten. Das habe sie auch sehr erfreut.

Na tomto místě vyprávění paní Spanhelové o jejích zážitcích z pochodu smrti končí. Protože nám chce nyní vyprávět i něco pozitivního, dodává s úsměvem na tváři. V roce 1973 se poprvé vrátila opět do Brna a navštívila svého strýce, který ji zavedl k jejich tehdejšímu domu ve Vojkovicích. „Všechno tam bylo pořád tak krásné, jak jsem to opustila," vzpomíná dojatě. Navíc se lidé, kteří mezitím v domě bydleli, speciálně ptali, zda by ho mohli rozšířit. To ji velmi potěšilo.

Seit diesem Besuch im Jahr 1973 waren Frau Spanhel und ihr Mann mehrmals in Brünn, unter anderem mit den Enkelkindern, um ihnen ihre frühere Heimat zu zeigen. Den Enkelkindern habe Brünn gut gefallen, so das Ehepaar. Beim Versöhnungsmarsch sind sie in diesem Jahr aber zum ersten Mal dabei: „Irgendwie hat es zeitlich nicht hingehauen, aber diesmal, zum 80. Jahrestag des Todesmarsches, wollten wir unbedingt dabei sein."

Od této návštěvy v roce 1973 byli paní Spanhelová a její manžel v Brně několikrát, mimo jiné i s vnoučaty, aby jim ukázala svůj bývalý domov. Vnoučatům se Brno velmi líbilo, říká manželský pár. Pouti smíření se však paní Spanhelová letos účastní poprvé. „Nějak nám to časově nikdy nevycházelo, ale tentokrát, u příležitosti 80. výročí pochodu smrti, jsme se chtěli zúčastnit za každou cenu," vysvětluje.

Wie gut, dass es solche Veranstaltungen wie den Versöhnungsmarsch und das *Meeting Brno* Festival gibt. So haben Zeitzeugen wie Frau Spanhel Gelegenheit, ihre Geschichten auch jungen Menschen zu erzählen und ein Vorbild für den Geist der Versöhnung zu sein.

Je dobře, že existují akce jako Pouť smíření a festival *Meeting Brno*. Díky nim mají pamětníci, jako je paní Spanhelová, příležitost předávat své příběhy mladším generacím a být inspirací pro ducha smíření.

grenzenlos 25 – Der Podcast
bez hranic 25 – Podcast

Im Rahmen unserer Recherchen beim Festival *Meeting Brno* ist auch eine Podcastreihe entstanden. Diese Podcasts sind über die LpZ-Seite sowie bei *Spotify* und *Apple Podcasts* abrufbar.

V rámci naší reportážní dílny na festivalu *Meeting Brno* vznikla také série podcastů. Tyto podcasty jsou k dispozici na stránkách Centra pro Literaturu a vzdělávání / LpZ a v aplikacích *Spotify* a *Apple Podcasts*.

Die Folgen** · **Epizody:

- Deutsch-tschechisches Begegnungszentrum Brünn
  Česko-německé setkávací cetrum v Brně
  (Antonia Neymann, Florentine Leyrer)
- *Meeting Brno* Tag 1
  Meeting Brno den 1
  (Ruth Brohmeyer)
- Der Versöhnungsmarsch 2025
  Pouť smíření 2025
  (Lena Potzinger)
- Interview mit Dr. Frank Nopper
  Rozhovor s Dr. Frankem Nopperem
  (Florentine Leyrer)
- Das Festival *Meeting Brno*
  Festival *Meeting Brno*
  (Maxima Neymann, Ruth Brohmeyer)

***Code scannen und Podcast hören** ·*
Naskenujte kód a poslechněte si podcast:
https://www.lpz-stuttgart.de/angebote/schueler/projekt-grenzenlos

Verstehen, wie es damals war
Porozumět tomu, jaké to tehdy bylo

Begegnungen beim Versöhnungsmarsch in Brno
Setkání během Pouti smíření v Brně

Šimon Hlaváč, Kateřina Janoušková

Durch das Projekt *Meeting Brno* konnten wir am 31. Mai an einem Gedenkmarsch teilnehmen. Der Marsch erinnert an den Todesmarsch, der am Ende des Zweiten Weltkriegs stattfand und bei dem Deutsche aus Brünn vertrieben wurden. Wir haben zusammen mit Schülerinnen aus Stuttgart an der Veranstaltung teilgenommen. Für uns war es ein sehr interessanter und bewegender Tag.

Díky projektu *Meeting Brno* jsme se 31. května mohli zúčastnit pamětního pochodu. Pouť smíření připomíná takzvaný pochod smrti, který se odehrál na konci druhé světové války a během něhož byli z Brna vyhnáni němečtí obyvatelé. Akce jsme se zúčastnili společně se studentkami ze Stuttgartu. Pro nás všechny to byl velmi silný a dojemný den.

Unterwegs haben wir mit Inka gesprochen. Sie erzählte uns, dass sie schon im letzten Jahr beim Marsch dabei war. Damals erfuhr sie durch eine Freundin davon. Es gab keine offiziellen Fahnen, deshalb sollten die Leute ihre eigenen Fahnen mitbringen. Auch in diesem Jahr brachte Inka ihre eigene Fahne. „Ich finde, dass die Farben und Symbole auf dem Marsch wichtig sind“, sagt sie uns. Manche Menschen würden fragen, warum zum Beispiel die ukrainische Fahne dabei ist. „Dann antworte ich, dass die Fahnen zeigen, was der Marsch bedeutet und dass es keine zufällige Veranstaltung ist. Auch heute gibt es Konflikte, auf die man aufmerksam machen muss.“ Inka ist auch deshalb dabei, weil sie verstehen will, wie das Leben während des Krieges und danach war. Ihre Familie war nicht direkt beim Todesmarsch dabei, aber ihr Großvater musste sich verstecken.

Cestou jsme mluvili s Inkou, která se akce zúčastnila už loni. O pochodu se dozvěděla od kamarádky. Oficiální vlajky zde nejsou, účastníci si proto přinášejí vlastní – i letos měla Inka s sebou svou vlastní vlajku. „Myslím si, že barvy a symboly jsou při Pouti smíření důležité,“ vysvětluje. Někteří lidé se podle ní ptají, proč se objevují například ukrajinské vlajky. „Odpovídám jim, že vlajky ukazují, co pochod znamená, a že nejde o náhodnou akci. I dnes existují konflikty, na které je třeba upozorňovat.“ Inka se pochodu účastní také proto, že chce lépe pochopit, jaký byl život během války a po ní. Nikdo z její rodiny se pochodu přímo neúčastnil, její dědeček se však musel skrývat.

In Pohořelice (dt. Pohrlitz), etwa 30 Kilometer südlich von Brünn, erinnern Steinkreuze an die vielen Opfer, die der Todesmarsch von 1945 gefordert hat.

Později jsme oslovili Olgu Hončarovou, která se k pouti připojila spontánně poté, co jí napsala Ines Bräuer. „Řekla jsem si: proč ne?“ vzpomíná. I v její rodině se uchovávají válečné příběhy, nikdo z jejích blízkých se však pochodu smrti přímo neúčastnil. Přesto pro ni bylo důležité se akce zúčastnit.

Poslední rozhovor jsme vedli právě s Ines Bräuer. Ta se Pouti smíření zúčastnila už před dvěma lety. Vyprávěla nám, že v části Německa, kde vyrůstala, se o válce příliš nemluvilo a o pochodu se dozvěděla až díky projektu *Meeting Brno*. Nikdo z její rodiny nebyl přímým účastníkem, její dědeček byl ale voják a babička zažila bombardování Drážďan, kdy se musela schovávat ve sklepě. Díky účasti na Pouti smíření se navíc dozvěděla, že má tetu v Mnichově. Nemohla se s ní dlouhou dobu spojit kvůli tehdy uzavřeným hranicím.

Dann haben wir mit Olga Hončarová gesprochen. Sie ging ganz spontan mit, weil Ines Bräuer ihr geschrieben hatte. Olga dachte: „Warum nicht?“ Auch ihre Familie hat Geschichten vom Krieg, aber niemand war direkt beim Todesmarsch dabei. Trotzdem war es ihr wichtig, daran teilzunehmen.

Kamenné kříže v Pohořelicích (německy Pohrlitz), asi třicet kilometrů jižně od Brna, dnes připomínají četné oběti pochodu smrti z roku 1945.

Pouť smíření byla pro nás oba mimořádně silným zážitkem. Bylo inspirativní naslouchat příběhům ostatních a pochopit motivy, které je vedou k účasti. Uvědomili jsme si, jak důležité je připomínat si minulost – jen tak se z ní můžeme poučit. Odnášíme si mnoho silných dojmů a jsme vděční, že jsme se mohli zúčastnit.

Unser letztes Gespräch war mit Ines Bräuer. Sie war schon vor zwei Jahren bei diesem Marsch. Sie erzählte uns, dass man in dem Teil Deutschlands, wo sie aufgewachsen ist, nicht viel über den Krieg gesprochen hat. Über den Marsch erfuhr sie erst durch *Meeting Brno*. In ihrer Familie war niemand direkt dabei, aber ihr Großvater war Soldat und ihre Großmutter musste sich im Keller verstecken, als Dresden bombardiert wurde. Durch den Marsch erfuhr sie auch, dass sie eine Tante in München hat, aber sie konnte keinen Kontakt aufnehmen, weil es damals Grenzen gab.

Der Marsch war für uns beide ein starkes Erlebnis. Es war interessant, die Geschichten der anderen Menschen zu hören und zu verstehen, warum sie dabei waren. Wir haben gemerkt, wie wichtig es ist, an die Vergangenheit zu erinnern. Nur so können wir aus der Geschichte lernen. Wir haben viele Eindrücke gesammelt und sind froh, dass wir teilnehmen konnten.

Von Tod zu Versöhnung
Od smrti ke smíření

Der Brünner Gedenkmarsch 2025
Brněnský vzpomínkový pochod 2025

Lena Potzinger

Vor nun genau 80 Jahren sind Menschen auf den Wegen gegangen, auf denen wir mit unserer kleinen, journalistischen Delegation heute unterwegs sind. Damals war es ein Todesmarsch; heute ist es ein Versöhnungsmarsch.

Die Veränderung, die sich in dieser Zeitspanne vollzogen hat, zeigt sich aber nicht nur in den zwei unterschiedlichen Bezeichnungen: Sie ist schon in vielen kleinen Details spürbar. Es genügt schon die Tatsache, dass wir hier bei aufkommendem Durst unsere Trinkflaschen zücken oder den Marsch abbrechen können, wenn es uns zu heiß oder zu anstrengend wird.

Eine Option, von der meine Gruppe und ich nach sechs von 32 Kilometern Gebrauch gemacht haben, um uns in unserem Hotel kurz von der zermürbenden Hitze zu erholen und anschließend wieder fit für die abendliche Teilnahme bei der Ankunft der Wanderer im Hof des Augustinerklosters in Brünn zu sein.

Die Menschen, die vor 80 Jahren zur Teilnahme am Todesmarsch gezwungen wurden, hatten diese Möglichkeiten nicht.

Selbst dieser Gedenkmarsch und somit auch die öffentliche Erinnerungskultur sind nicht selbstverständlich und existieren in dieser Form erst seit 2015. Ziel des Marsches ist es nicht, wie am 31. Mai 1945, deutschstämmige Brünner wegen des vorangegangenen Zweiten Weltkriegs und der NS-Zeit aus Brünn zu vertreiben, sondern den Weg zurück nach Brünn mit Deutschen und Tschechen zu gehen.

Unser gemeinsamer Weg des Gedenkens startet in Pohrlitz, dem Ort auf halbem Weg zwischen Brünn und der tschechisch-österreichischen Grenze, zu dem die sogenannten Sudetendeutschen damals geschickt wurden; auch unter dem Einsatz von Gewalt.

Možnost, které jsme s mou skupinou využili po šesti z celkových dvaatřiceti kilometrů, abychom se v našem hotelu krátce zotavili z vyčerpávajícího vedra a mohli se pak v podvečer zúčastnit příchodu poutníků a slavnostního zakončení pouti ve dvoře augustiniánského kláštera v Brně.

Přesně před 80 lety se lidé vydali po cestách, po kterých dnes kráčíme my s naší malou novinářskou delegací. Tehdy to byl pochod smrti, dnes je to Pouť smíření.

Proměna, která se za tu dobu odehrála, se však neodráží pouze ve dvou odlišných názvech. Je patrná i v mnoha malých detailech. Stačí si jen uvědomit, že když nás přepadne žízeň, můžeme kdykoliv sáhnout po láhvi s vodou, nebo že můžeme pochod přerušit, když je nám příliš horko nebo když si potřebujeme na chvíli odpočinout.

Das Wetter spiegelt auf eine paradoxe Weise die Stimmung wider: Strahlend hell und klar, wie die präsente Hoffnung auf eine neue Zeit, aber auch heiß und bedrückend, wie die vielen Erinnerungen und damit verbundenen Emotionen, die hier freigesetzt werden.

Lidé, kteří před 80 lety byli nuceni vydat se na pochod smrti, však žádné takové možnosti neměli.

Ani tento vzpomínkový pochod, a tedy ani veřejná kultura paměti, nejsou samozřejmostí a v této podobě existují teprve od roku 2015. Cílem pouti dnes není, jako tomu bylo 31. května 1945, vyhnat Brňany německého původu z Brna v důsledku událostí druhé světové války a nacistické éry. Smyslem je vydat se naopak společně na cestu zpět do Brna – s Čechy i Němci.

Naše společná cesta vzpomínání začíná v Pohořelicích, místě ležícím přibližně na půli cesty mezi Brnem a česko-rakouskou hranicí, kam byli tehdy takzvaní sudetští Němci vyhnáni; často i za použití násilí.

Počasí paradoxním způsobem odráží náladu: zářivě jasné nebe bez mráčku jako symbol přítomné naděje na lepší časy, zároveň je však horko tíživé, jako spousta vzpomínek a s nimi spojených emocí, které se zde uvolňují.

Viele Menschen sind nachhaltig geprägt von diesem Ereignis oder haben Betroffene in der Familie. So gut wie niemand hier hat keine Berührungspunkte zu diesem Marsch und den vielen Opfern, die er vor 80 Jahren mit sich brachte. Die Gruppe von mehreren hundert Menschen besteht unter anderem aus einem großen Anteil von deutschsprachigen Leuten. Fast alle tragen Wanderkleidung. Das Einzige, was sie von einer gewöhnlichen Wandergruppe unterscheidet, sind die verschiedenen Flaggen, die inmitten der Menschenmasse aufblitzen, von denen mir besonders die ukrainische, aber auch die EU-Flagge im Kopf geblieben sind.

Ein Historiker aus Heilbronn, mit dem ich im Laufen ins Gespräch komme, sagt über den Brünner Todesmarsch: „Die Todeszahlen dieser Vertreibung variieren stark: manche sprechen von drei- bis viereinhalbtausend, andere von bis zu achttausend Toten. Und hauptsächlich waren es Frauen und Kinder."

Während ich mir das alles vor Augen führe, wird mir bewusst, wie bewundernswert es ist, dass trotz der schmerzlichen Erinnerung sowohl Tschechen als auch Deutsche an dem Gedenken dieses Ereignisses festhalten.

Mnoho účastníků je těmito událostmi osobně poznamenáno nebo má v rodině někoho, koho se dotkly. Jen stěží by se tu našel člověk, jehož by se pochod a množství obětí, které si před osmdesáti lety vyžádal, nijak netýkaly.

Skupinu několika set lidí tvoří mimo jiné velké množství německy mluvících účastníků. Většina z nich má na sobě turistické oblečení. Jediné, co je odlišuje od běžné výletní skupiny, jsou různé vlajky, které se míhají uprostřed davu – v paměti mi utkvěla zejména ukrajinská vlajka, ale také vlajka Evropské unie.

Historik z Heilbronnu, se kterým se během chůze dávám do řeči, k brněnském pochodu smrti říká: „Počty obětí tohoto vyhnání se výrazně liší; někteří hovoří o třech až čtyřech a půl tisících, jiní až o osmi tisících mrtvých. A byly to hlavně ženy a děti."

Když si to všechno pokouším představit, stále jasněji si uvědomuji, jak obdivuhodné je, že navzdory bolestným vzpomínkám trvají na připomínání této události jak Češi, tak Němci.

Wie schmerzlich die Erinnerung an das besagte Ereignis auch für die Bürger von Brünn ist, verbildlicht deren Bürgermeisterin in ihrer abschließenden Rede im Klosterhof, indem sie sagt: „Brünn war damals wie ein Fuchs, der mit seinem Bein in einer Falle gefangen ist und sich um jeden Preis befreien will, auch wenn er sich dafür sein eigenes Bein abreißen muss." Heute werden die Überlebenden des Todesmarsches nach Vollendung des Versöhnungsmarsches von ihr und vielen anderen Politikern in Brünn feierlich willkommen geheißen.

Ich unterhalte mich hier mit vielen Menschen, die gegen das Vergessen ankämpfen und dazu beitragen wollen, dass der Hass auf beiden Seiten nie wieder so ein schreckliches Unheil verursachen kann. Besonders fasziniert mich hierzu der Rat von Dr. Martin Leitgöb, einem österreichischen Pastor, der während seiner Zeit als Seelsorger in Prag mit ein paar Sudetendeutschen über ihre Erfahrungen ins Gespräch kam. Er sagt: „Die deutsch-tschechische Freundschaft kann nur dann Bestand haben, wenn sich beide Parteien aussprechen und gemeinsam den Weg zu einer Versöhnung gehen."
Und nun meine anschließende Frage: Wo geht das besser als auf einem Versöhnungsmarsch?

Jak bolestné jsou vzpomínky na tuto událost pro obyvatele Brna, dokreslují slova primátorky z jejího závěrečného projevu ve dvoře kláštera: „Brno bylo tehdy jako liška chycená v pasti, která se chtěla za každou cenu osvobodit, i kdyby si měla utrhnout vlastní nohu." Dnes však vítá v Brně přeživší pochodu smrti v závěru Pouti smíření slavnostně nejen primátorka, ale i řada dalších politických představitelů z obou zemí.

Hovořím zde s mnoha lidmi, kteří aktivně bojují proti zapomínání a chtějí přispět k tomu, aby nenávist na obou stranách již nikdy nemohla způsobit tak strašnou katastrofu. Zvláštní váhu pro mě mají slova Dr. Martina Leitgöba, rakouského pastora, který během svého působení jako duchovní v Praze hovořil s řadou sudetských Němců o jejich zkušenostech. Říká: „Česko-německé přátelství může přetrvat jen tehdy, pokud obě strany dostanou prostor se vyjádřit a společně se vydají na cestu k usmíření."
A tak si na závěr kladu otázku: Kde jinde by se to mohlo dařit lépe než na Pouti smíření?

Samstag, 31. Mai 2025
Der Versöhnungsmarsch fand bei strahlend blauem Himmel und bei Temperaturen weit über 30°C statt und führte von Pohořelice (Pohrlitz) nach Brünn.

Sobota 31. května 2025
Pouť smíření z Pohořelic do Brna se konala pod jasně modrou oblohou a při teplotách výrazně přesahujících 30°C.

Samstag, 31. Mai 2025
Nach dem Versöhnungsmarsch gab es im Garten der Augustinerabtei am Mendelsplatz eine Abschlussveranstaltung mit feierlichen Reden und Gedenken an die Opfer von 1945.

Sobota 31. Května 2025
Po Pouti smíření se v zahradě augustiniánského kláštera na Mendelově náměstí uskutečnil závěrečný program se slavnostními projevy a pietní vzpomínkou na oběti z roku 1945.

Brücken statt Gräben
Mosty místo příkopů

Stuttgarts Oberbürgermeister Frank Nopper zu Gast beim Brünner Versöhnungsmarsch
Primátor Stuttgartu Frank Nopper hostem brněnské Pouti smíření

Florentine Leyrer

Der 31. Mai ist für Stuttgarts Partnerstadt Brünn ein denkwürdiger Tag. 1945 wurden 20 Tausend Bürgerinnen und Bürger mit deutschen Wurzeln zu Fuß in Richtung Österreich geschickt. Für viele von ihnen endete dieser Marsch tödlich, weshalb er als Todesmarsch in die Geschichte einging. Seit 2015 wiederum gibt es den sogenannten Versöhnungsmarsch, der an das geschichtsträchtige Ereignis erinnert und ein Beitrag zur Verständigung und Freundschaft der beiden Nationen sein soll.

31. květen je pro partnerské město Stuttgartu Brno dnem hodným připomenutí. V roce 1945 bylo přibližně dvacet tisíc obyvatel německého původu vyhnáno pěšky směrem k rakouským hranicím. Pro mnohé z nich se tato nucená cesta stala osudnou, a do dějin se proto zapsala jako brněnský pochod smrti. Od roku 2015 se však v tento den koná Pouť smíření, která tuto tragickou událost připomíná a zároveň se snaží přispět k porozumění a přátelství mezi Čechy a Němci.

2025 ist also ein doppeltes Jubiläum, wenn man in diesem Zusammenhang so ein Wort benutzen will. 80 Jahre Todesmarsch. 10 Jahre Versöhnungsmarsch.

Dazu ist der Stuttgarter Oberbürgermeister Dr. Frank Nopper angereist. Und hebt die Bedeutung der Städtepartnerschaft hervor, die seit 1989 existiert: „Die Verbindung zu Brünn ist eine der lebendigsten und vitalsten Partnerschaften

Rok 2025 je v tomto kontextu dvojitým výročím, pokud lze v této souvislosti takové slovo použít: připomíná 80 let od pochodu smrti a 10 let trvání Pouti smíření.

Tuto příležitost využil k návštěvě Brna také primátor Stuttgartu Dr. Frank Nopper. A význam partnerství obou měst, které trvá od roku 1989, zdůrazňuje slovy: „Spojení s Brnem je jedním z nejživějších a nejdůležitějších partnerství Stuttgartu.“ Toto partnerství přitom nebylo od počátku samozřejmostí. Na obou stranách zaznívaly pochybnosti, mimo jiné i kvůli historickému zatížení druhou světovou válkou. Přesto se, jak primátor Nopper zdůrazňuje, vyvinulo velmi pozitivním směrem.

Smyslem Pouti smíření je spojovat lidi a umožnit jim společně se vyrovnávat s minulostí. O to povzbudivější bylo, že se třídenního festivalu zúčastnilo velké množství návštěvníků. V sobotu 31. května 2025, tedy přesně v den výročí historického pochodu smrti, se na tuto událost vzpomínalo poutí v opačném směru. Tato Pouť smíření vede každoročně z města Pohořelice, kde se nachází hromadný hrob obětí pochodu, zpět do Brna.

Stuttgarts.“ Dabei war die Städtepartnerschaft lange umstritten. Es gab Widerstände, und zwar auf beiden Seiten, unter anderem auch wegen den historischen Hintergründen aus dem Zweiten Weltkrieg. Trotzdem hat die Partnerschaft eine positive Entwicklung genommen, wie Nopper betont.

Die Veranstaltung des Versöhnungsmarschs soll die Leute zusammenbringen, um die Vergangenheit gemeinsam zu verarbeiten. Deshalb war es umso schöner, dass viele Leute an der ganzen Veranstaltung teilgenommen haben, die über drei Tage hinweg stattfand. Am Samstag, dem 31. Mai 2025, dem Datum des ursprünglichen Todesmarsches, wurde an dieses Ereignis erinnert. Und zwar durch einen Marsch in entgegengesetzte Richtung. Dieser Versöhnungsmarsch führte von der Stadt Pohrlitz, in der sich ein Massengrab von damals Verstorbenen befindet, zurück nach Brünn. Dieses Zurückgehen nach Brünn soll die Versöhnung symbolisieren. Der Weg, der damals hinausführte, führt nun zurück in die Stadt, die ihre Tore für die Menschen öffnet. Der Tag startet mit einigen Eröffnungsreden.

Právě tento návrat do Brna má symbolizovat smíření. Cesta, která tehdy vedla ven z města, nyní směřuje zpět – do Brna, které své brány znovu otevírá.

Den začíná slavnostními úvodními projevy a poté se účastníci vydávají na cestu. Pochodu se podle odhadů účastní přibližně dvě stě lidí. Ne všichni však absolvují celou trasu, někteří účastníci se rozhodnou ujít alespoň část a vracejí se pak zpět do Brna autobusy.

Dann geht es los. Etwa 200 Menschen nehmen an dem Marsch teil. Aber nicht alle gehen die gesamte Strecke, sondern nur einen Teil, um dann mit Bussen wieder nach Brünn zurückzufahren. Immerhin sind die Rahmenbedingungen nicht so einfach. Keine Wolke trübt den blauen Himmel, das Thermometer zeigt weit über 30 Grad. Aber immerhin sind es wohl 100 Leute, die bis zum Ende durchhalten und um 18 Uhr, nach 7 Stunden Marsch in glühender Hitze, am Ziel ankommen. Im Garten der Augustinerabtei im Brünner Zentrum wurden sie mit großem Applaus empfangen.

In diesem Augustinergarten waren auf einer Wiese viele Informationsstände aufgebaut, die einen großen Halbkreis bildeten. Daneben befand sich ein Gewächshaus, unter Bäumen, umgeben von einer hohen Mauer. Die Rednerbühne stand zentral auf dem Platz, und langsam füllten sich die Bierbänke davor. Als alle einen Platz gefunden hatten, hielten wichtige Persönlichkeiten ihre Reden. Darunter die Brünner Oberbürgermeisterin Markéta Vaňková, der Stuttgarter Oberbürgermeister Frank Nopper, der Geschäftsführer des deutsch-tschechischen Zukunftsfonds Tomáš Jelínek, sowie der Direktor des Festivals *Meeting Brno,* Petr Kalousek.

Koneckonců, podmínky nejsou pro každého. Na jasně modré obloze není jediný mráček a teplota šplhá vysoko přes 30 stupňů. Přesto asi stovka poutníků vytrvá až do konce a po sedmi hodinách chůze v úmorném horku dorazí kolem osmnácté hodiny do cíle. V zahradě augustiniánského kláštera v centru Brna je vítá dlouhý a srdečný potlesk.

V klášterní zahradě je na louce rozmístěno množství informačních stánků uspořádaných do širokého půlkruhu. Pod stromy, obklopený vysokou zdí, stojí skleník. Pódium pro řečníky se nachází uprostřed prostranství, před nímž se postupně zaplňují dlouhé lavice. Po příchodu všech hostů zaznívají projevy významných osobností. Mezi řečníky jsou brněnská primátorka Markéta Vaňková, primátor Stuttgartu Frank Nopper, výkonný ředitel Česko-německého fondu budoucnosti Tomáš Jelínek a ředitel festivalu *Meeting Brno* Petr Kalousek.

Da das Publikum gemischt war, wurden viele der Redebeiträge von einer Dolmetscherin aus dem Deutschen ins Tschechische übersetzt, und umgekehrt. Einige der Redner sprachen jedoch beide Sprachen und übernahmen die Übersetzung selbst.

Dann donnerte es plötzlich und ein Platzregen ergoss sich über den Garten. Viele suchten Schutz in dem Gewächshaus. Nachdem es aufgehört hatte zu regnen, wurde ein Zeitzeuge geehrt und Kerzen für die damaligen Opfer entzündet. Die Hauptaussage des Abends: Man soll Brücken und keine Gräben bauen. Dem Stuttgarter Oberbürgermeister Frank Nopper war es ein aufrichtiges und inneres Anliegen, den Brünnern Dank zu sagen für die versöhnungspolitische Geste, die sie mit dem Versöhnungsmarsch gegeben haben. So ehrte er auch einige Zeitzeugen und ging mit vielen Einheimischen ins Gespräch, wie auch bei seinem Besuch im deutsch-tschechischen Kulturverein zwei Tage zuvor.

Vzhledem k dvojjazyčnému publiku překládá tlumočnice projevy střídavě do němčiny či češtiny, někteří řečníci se však obracejí k publiku rovnou v obou jazycích.

Náhle se ozve zahřmění a zahradou se přežene prudký liják. Velká část publika nachází úkryt ve skleníku. Po odeznění bouře následuje uctění přítomných účastníků tehdejších událostí a jsou zapáleny svíčky za oběti. Hlavní poselství večera zní jasně: Je třeba budovat mosty, nikoli příkopy. Primátor Stuttgartu Frank Nopper ve svém projevu upřímně a srdečně poděkoval Brňanům za gesto smíření s významným politickým přesahem, které pořádání Pouti smíření představuje.

Die Großzügigkeit und Gastfreundschaft der Statt Brünn hat Herr Nopper nach eigener Aussage von Beginn an beeindruckt, als er von seiner Amtskollegin Markéta Vaňková in Empfang genommen worden war: „Dieser Versöhnungsmarsch sticht aus dem politischen Alltag heraus, weil mit ihm der Gedanke der Versöhnung, der Partnerschaft, der Freundschaft und eines vereinten Europas einhergeht“, sagte Nopper. „Um die dunkle Vergangenheit gemeinsam zu verarbeiten, ist es wichtig, dass der Brünner Versöhnungsmarsch noch viele Jahre weitergeführt wird.“

Er betonte auch, wie wichtig es sei, immer wieder die Jugend in solche Veranstaltungen einzubinden, um sie zu sensibilisieren für die Vergangenheit. „Es ist auch wichtig für die Zukunft, ein Gefühl für die gemeinsame Geschichte zu bekommen, sodass das Verbrechen vor 80 Jahren nicht vergessen und niemals wiederholt wird.“

Uctil také přímé účastníky pochodu smrti a hovořil s mnoha místními obyvateli, stejně jako při své návštěvě Česko-německého kulturního spolku o dva dny dříve. Velkorysost a pohostinnost města Brna na něj podle jeho slov zapůsobily hned od prvního okamžiku, kdy jej přivítala jeho brněnská kolegyně Markéta Vaňková. „Pouť smíření vyčnívá z běžného politického života,“ uvedl Nopper, „protože ztělesňuje myšlenku smíření, partnerství, přátelství a sjednocené Evropy. Abychom se společně dokázali vyrovnat s temnou minulostí, je důležité, aby brněnská Pouť smíření pokračovala i v dalších letech.“

Zároveň zdůraznil, jak zásadní je neustále zapojovat do podobných akcí mladé lidi: „Jen tak lze posilovat povědomí o společné historii a zajistit, aby zločiny spáchané před osmdesáti lety nebyly zapomenuty a už se nikdy neopakovaly.“

Samstag, 31. Mai 2025
Am Abschlussabend des Festivals *Meeting Brno* hatten die Stuttgarter Schülerinnen Gelegenheit, ein Interview mit Oberbürgermeister Frank Nopper zu führen.

Sobota 31. května 2025
V rámci závěrečného večera festivalu Meeting Brno *se stuttgartské studentky setkaly s primátorem Stuttgartu Frankem Nopperem a pořídily s ním rozhovor.*

Ganz eigene Geschichten und Gefühle
Zcela vlastní příběhy a pocity

Ein Besuch im tschechischen Brünn
Návštěva Brna

Maxima Neymann

Auch wenn die Reise mittlerweile schon ein paar Monate hinter mir liegt, kann ich das Gefühl, das mir die Stadt vermittelt hat, noch sehr gut aufgreifen. Das kann einerseits daran liegen, dass ich Tschechien oder in dem Fall Brünn oft besucht habe – oder mir einfach das ost-/mitteleuropäische Flair so bekannt ist, aufgrund meiner ungarischen Verwandtschaft.

I když je tato cesta už několik měsíců za mnou, pocity, které ve mně město zanechalo, mám stále v živé paměti. Možná je to tím, že jsem Česko, nebo v tomto případě Brno už dříve několikrát navštívila, anebo tím, že mi východoevropská, respektive středoevropská atmosféra díky mým maďarským příbuzným není cizí.

Als wir Brno das letzte Mal besuchten, war es Ende Mai, das heißt die Tage wurden länger und das Wetter wärmer. Dort wieder einzukehren, in den gleichen Lokalen zu essen und vertraute Gesichter wiederzuerkennen, erzeugte ein ganz besonderes Gefühl, fast schon so, als hätten wir dort Verwandtschaft.

Die einzelnen Tage verbrachten wir damit, Interviews zu planen, Reportagen zu erstellen und Fotos zu knipsen. Wenn wir mal nicht mit der Reportage beschäftigt waren, pflegten wir unsere alten Bekanntschaften mit den Schülerinnen und Schülern von dort. Sie hatten viel zu erzählen, wie auch wir.

Když jsme Brno navštívili naposledy, byl konec května, takže dny se prodlužovaly a teploty stoupaly. Návrat do města, večeře ve stejných restauracích a setkání se známými tvářemi ve mně vyvolávaly zvláštní pocit důvěrnosti, téměř jako bychom se vraceli k příbuzným.

Dny jsme trávili plánováním rozhovorů, psaním reportáží a focením. A když jsme se zrovna nevěnovali reportážím, mohli jsme navázat na stará přátelství a vidět se s kamarády z tamního gymnázia. Měli toho spousu, co vyprávět, stejně jako my.

Und ganz besonders dürfen wir nicht den Grund vergessen, weswegen wir überhaupt im Frühjahr dort waren, und zwar der Versöhnungsmarsch. Als wir zum ersten Mal eine Veranstaltung besuchten, bei der es darum ging, war ich so überrascht wie vielen Menschen dieses Thema am Herzen liegt. Viele der Besucher kamen aus allen Ecken um Tschechien herum und brachten ihre ganz eigenen Geschichten und Gefühle mit. Wir hörten schöne, aber auch sehr traurige Geschichten, wie zum Beispiel den Verlust eines Familienmitglieds aufgrund des Todesmarschs.

Ich glaube, ich spreche im Namen aller Reportage-Teilnehmerinnen, wenn ich sage, dass diese Reise und Zeit uns gezeigt hat, wie wichtig es ist, auch an die kleineren Meilensteine der Geschichte zu denken – weil diese kleinen Dinge für andere Menschen die ganze Welt bedeuten.

A nesmíme opomenout hlavní důvod, proč jsme se na jaře do Brna vydali – tím byla Pouť smíření. Když jsme se poprvé zúčastnili akce věnované této události, překvapilo mě, kolika lidem leží toto téma na srdci. Mnozí návštěvníci z nejrůznějších koutů kolem Česka přijeli do Brna se svými zcela vlastními příběhy a pocity. Vyslechli jsme krásné, ale také velmi bolestné příběhy, například o ztrátě blízkého člena rodiny v důsledku pochodu smrti.

Myslím, že mohu mluvit za všechny účastníky reportážní dílny, když řeknu, že tato cesta a společně strávený čas nám znovu připomněly, jak důležité je nezapomínat ani na zdánlivě menší milníky dějin – protože to, co se může někomu jevit jako detail v historických učebnicích, pro jiné představuje celý svět.

Der Stuttgarter Oberbürgermeister sprach bei seinem Besuch auch mit Zeitzeugen, hier mit dem 101-jährigen Horst Morawek, dessen Frau Florentine den Brünner Todesmarsch erlebt hat.

Stuttgartský primátor při své návštěvě mluvil i s pamětníky, zde se 101letým Horstem Morawkem, jehož žena Florentine zažila brněnský pochod smrti.

Die Konzeption, Durchführung der Programmbausteine und Dokumentation in der vorliegenden Ausgabe ***Literatur machen – grenzenlos 2025*** wäre ohne die Kooperation und die Unterstützung zahlreicher Partner nicht möglich gewesen. Im Folgenden sind das · *Koncepce, realizace jednotlivých programových bloků a dokumentace v tomto sborníku* **Dělat literaturu – bez hranic 2025** *by nebyla možná bez spolupráce a podpory mnoha partnerů, kterými jsou:*

Kooperationspartner Stuttgart · *Projektový partner Stuttgart:*
Neues Gymnasium Leibniz Stuttgart
Lehrerin · *Učitelka:* Julia Rymes
Begleitung · *Doprovod:* Michael Rüdel

Kooperationspartner Brünn · *Projektový partner Brno:*
Gymnázium Brno, Křenová
Lehrerin und Begleiterin · *Pedagogický doprovod:*
Petra Koryčánková

Förderer · *Finanční podpora:*
Stadt Stuttgart, Abteilung Außenbeziehungen · *město Stuttgart, Odbor pro zahraniční vztahy*

STUTTGART

LpZ

Literaturpädagogisches Zentrum
des Literaturhauses Stuttgart